

um. Løgtingið samtykti, at sýslumenninir, alt fyrri eitt teir komu heim aftur, skuldu kanna eftir, hvør í sínari sýslu, hvussu nógv, ið smittað vóru, og hvat tey áttu. Síðan skuldu hús byggjast á Argjum til so mong, sum hagar skuldu fara. Tey sjúku skuldu ta fyrstu tíðina liva av tí, sum tey sjálf áttu; síðan skuldu hvørt heyst tveir álitismenn, sum prestur og sýslumaður tilnevna, í hvørjari kirkjusókn krevja inn tað, sum neyðugt var hjá øllum, ið ráð hövdu at lata.

Lucas Debes um tey líktrá

Eftir hetta er talið á sjúklingum helst vaksið, og bygt hevur verið upp í húsið, sum var. Lucas Debes var sum prestur í Suðurstreymoy eisini prestur hjá argjalimumum, sum hövdu egið kapell. Hann nevnið í 1673, at talið á limum vanligu hevur verið 12; men enn á hansara døgum tykist ikki at hava verið pláss fyri øllum smittaðum. Hann skriver, at eisini »reindir« fátækir kryplingar, kund vera á Argjum. Í 1700-árunum gjørdist hetta helst vanligari. Líkt er til, at tað, hóast kongsbóðini frá 1661 meira vóru prestarnir enn sýslumenninir, sum funnu fram til tey líktrá og fingi tey send til Hospitalið. Tað skilst kortini, at bæði tey sjúku og avvarðandi teirra royndu at dylja vanlukkuna sum longest; skilnaðurin var sum frá lívi til deyða.

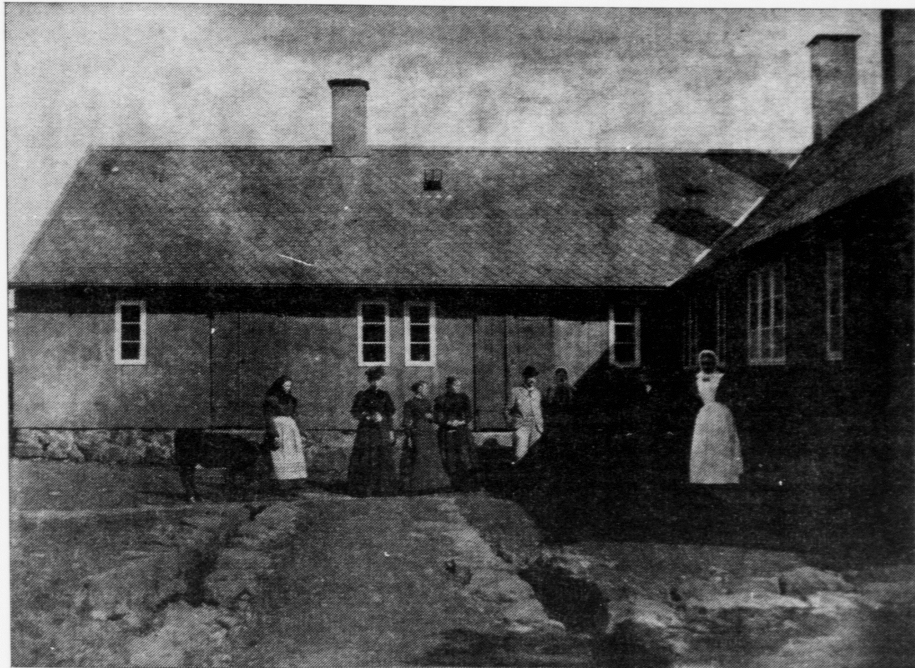
Eitt lívveikt fólk

At argjalimirnir vóru veikir fyri farsóttum og

toldu lítið aftur at teimum meinum, teir frammanundan hövdu, sæst av, at tá ið pokurnar gingu í 1709, doyðu 12 av 15 sjúklingum á Hospitalinum. Eftir hetta vóru bert fáir har í senn og á ein hátt kann sigast, at pokurnar gjørdur av við spítalskúsjúkuna í Føroyum. Tann seinasti líktrái á Argjum doyði helst í 1740, meðan hin seinasti argjalimurin, ið var reinur, doyði í 1752 eftir at hava verið har í 42 ár. Í 1781–1782 skriver J. Chr. Svabo, at um fjørutí áru liðin, síðan spítalskassjúkan var bast. Kortini var ein limur aftur í 1785, og í 1800 skriver Jørgen Landt, at sjúkan er »saa at siga, udryddet«. Sum prestur í Føroyum 1791–1798 helt hann seg hava sæð eina gnetu og ein ungan mann við sjúkueyðkennum, sum kundu verið líktrá.

Sjúkueyðkenni

Um sjúkuna hjá sóknarbørnum sínum á Argjum skriver harra Lucas, eftir at hava lisið tað, sum læknakønir menn tá á døgum hövdu skrivað: »Denne spedalskhed, her falder i landet, er gemenlig Elephantia; thi ansigtet saa vel som lemmerne er mest paa alle fulde af blyfarvede knuder, hvilke undertiden bryder ud som bylder, hvorved de ser meget hæslege ud i ansigterne, de er ellers alle hæse og taler gennem næsen. Om foraaret og høsten griber sygdommens kraft dem mest an, hvorved de mange bortdør«. Hann greiðir eisini frá, hvussu undarliga sjúkan smittar. Í hjúnalag kann knappliga annað verða óreint, og

Gamla hospitalið í Laga-bø í Havn varð bygt fyri peningin, sum fekk við soluni av Argjum og hálmørkini í Tjørnuvík.

av børnunum kunnu nokur vera rein, onnur órein. Av egnum royndum í kirkjuliðum sínum veit hann um triggjar kvinnur, sum hava verið óreinar, og sum hava átt nógv børn, sum flest eru gift, og einki teirra tykist at vera smittað. Hann veit eisini dømi um, at faðirin hevur verið óreinur, og børnini kortini frisk, og tá ið ung skulu trúlovast, hugsar eingin um, hvørt foreldrin eru rein ella órein.

Ílla lønt umsorgan

Eftir tí sum presturin í Suðurstreymoy, Christian Jensen Fers, greiðir teirri kongligu kanningar-

nevndini frá í 1709–1710, var ikki altíð tespuligt at vera sálarhíði teirra líktrá, og lítill var samsýningin: »Derudi har en lang tid været 15 urene og spedalske lemmer, og ihvorvel smaakopperne har saaledes holdt hus hos dem, tegner det dog fluks til flere; for dem og andre før deres tid har jeg maattet holde vin og brød, og ved dag og nat opvarte som mine andre sogne; nyder dog aldrig det allerringeste for al den møje og udgift uden vederlighed, slem stank og lugt, som jeg jævnlig maa drikke i meg. Mine salige formænd fik altid en hval

(som mig stedse er nægtet) til foræring...« M266

Fyrisitingin

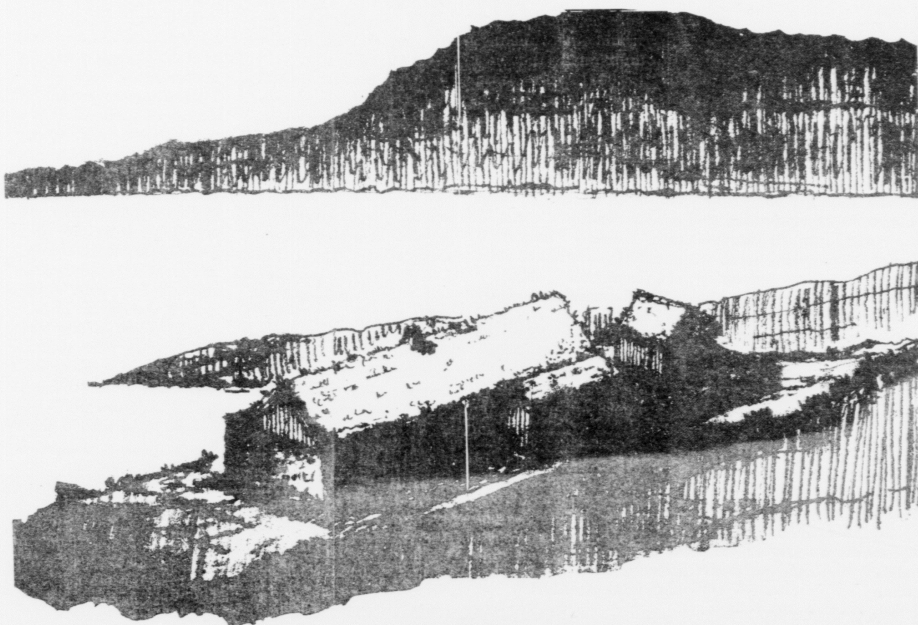
Fyrisitingin av Argja Hospitali var skipað á tann hátt, at Streymoyar sýslumaður, undir myndugleika fútans, var forstandari og skuldi halda skil á roknskapi og ognum; fyri hetta fekk hann løn. Undir forstandaranum var ein uppsitari, sum hevði sjálvan raksturin av stovninum um hedur. Hann stóð fyri øllum arbeiði, so sum útróðri, velting, torvskurði og hoygging, og hann stóð fyri ferðunum um landið, tá ið farið var at biðja frá fólki til Hospitalið. Ikki allir uppsitarar tykjast at hava verið so ídnir og dugandi. Uppsitarin — sum buði fyri seg — fekk ein triðing av øllum inntøkunum, men burturav skuldi hann lona arbeiðsfólki (húskøllum, bónamonum og arbeiðskonum).

Eftir at hin seinasti argjalimurin var deyður, hövdu ymsir menn ognina í hondum; innlegan av henni varð tó hildin at vera lítill.

Men Hospitalið sjálvt var við tíðini vordíð ein múgvandi stovnur, og ymsiskar útreiðslur vórðu goldnar úr hospitalskassanum og lán veitt úr honum. Latinskúlin, sum bygdur varð í 1745, varð fíggaður úr hesum kassa.

Frá líktráum til onnur sjúk

Síðan seinast í 1700-árunum hevði verið frammi at byggja eitt sjúkrahús í Havn; húsini á Argjum kundu ikki longur nýtast til sovorðin endamála, og hartil lógu tey óhøgliga fyrri. Í 1828 vórðu allar ognirnar hjá Hospitalinum á Argjum seldar á uppiboði fyri 1.005 ríkisdálar til Andras Mortansson, ið var ættaður úr Hvalba. Hálmørkin í Tjørnuvík fór aftur til Tjørnuvíkar fyri 320 ríkisdálar. Fyri hesar 1.325 ríkisdálar og rentur av peningi í tí kongliga handilskassanum varð nýtt sjúkrahús bygt í Havn; tað kostaði 1.445 ríkisdálar. Hetta sjúkrahús — Gamla Hospital — var liðugt í 1829 og hevði pláss fyri 12 fólki. (Seinni varð tað fleiri ferðir økt og var í nýtslu til 1922).

Soleiðis sá út á Argjum í 1828, tá Andress keypti hospitalsognina norðanvert lendingina, sum nú er. (Tekning Albert G. Isfeldt)